

بررسی ادبی سیاه‌مشق‌های عمادالکتاب (محمد حسین سیفی قزوینی)

فاطمه شه‌کلاهی*

۱- کارشناس ارشد پژوهش هنر، دانشگاه شیراز

خلاصه

عمادالکتاب استاد مسلم خوشنویسی نستعلیق و یکی از سخن‌سرایان ادب فارسی در دوران جنبش مشروطه است. موضوع این مقاله بررسی ادبی سیاه‌مشق‌های محمد حسین سیفی قزوینی است و هدف از آن شناخت اشعار و نشرهای کتابت شده در سیاه‌مشق‌های اوست. سؤالات تحقیق عبارتند از: ۱. اشعار و نشرهای سیاه‌مشق شده به دست عمادالکتاب برگرفته از آثار کدام یک از ادیبان است؟ ۲. محتوا و درون‌مایه اشعار در سیاه‌مشق‌های عمادالکتاب چیست؟ این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای است. این بررسی نشان می‌دهد که آثار خوشنویسی عمادالکتاب به ویژه سیاه‌مشق‌های او برگرفته از منشآت و رقعات او یا برخی از شاعران ایرانی از جمله سعدی و نظامی است. مضامین و درون‌مایه سیاه‌مشق‌های عمادالکتاب، اغلب شکواییه‌ها و بیان تألم روحی او و شرح وقایع جاری در زندان است و در برخی به حمد و ثنای الهی و ستایش بزرگان دین پرداخته است.

کلمات کلیدی: ادبیات، خوشنویسی، سیاه‌مشق، عمادالکتاب.

۱. مقدمه

محمد حسین سیفی قزوینی ملقب به عمادالکتاب (۱۲۸۵ هـ.ق / ۱۸۶۷ م - ۱۳۵۵ هـ.ق / ۱۹۳۷ م)، خوشنویس مشهور اواخر عصر قاجار و اوایل پهلوی است. او هنرمندی تمام عیار است که بر فنون خوشنویسی و شعر و شاعری مهارت کافی داشت. اهمیت این هنرمند علاوه بر حیطه خوشنویسی که تدوین‌کننده اولین نمونه از رسم‌المشق‌های خط فارسی است، در زمینه علم و ادب فارسی نیز می‌باشد. به همین جهت بسیاری از آثار خوشنویسی او به ویژه سیاه‌مشق‌هایش متأثر از اشعار و دست‌نوشته‌های اوست. از این‌رو موضوع این مقاله بررسی ادبی سیاه‌مشق‌های محمد حسین سیفی قزوینی است و هدف از آن شناخت اشعار و نشرهای کتابت شده در سیاه‌مشق‌های اوست. همچنین سعی شده است تا به این سؤالات پاسخ داده شود: ۱. اشعار و نشرهای سیاه‌مشق شده به دست عمادالکتاب برگرفته از آثار کدام یک از ادیبان است؟ ۲. محتوا و درون‌مایه اشعار در سیاه‌مشق‌های عمادالکتاب چیست؟ این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای است.

با توجه به اهمیت شخصیت عمادالکتاب در دو حیطه خوشنویسی و ادبیات فارسی، اما مطالعات اندک و محدودی پیرامون آثار این ادیب و هنرمند شده است. کتاب‌های کمیته مجازات و خاطرات عمادالکتاب به اهتمام محمد جواد مرادی‌نیا [۱]، خط‌هایی از زندگی عمادالکتاب به کوشش علی اکبر ولایتی [۲]، زندگی و آثار عمادالکتاب نوشته علی راهجیری [۳] به شرح دیده‌ها، شنیده‌ها و خاطرات عمادالکتاب به زبان و قلم عمادالکتاب پرداخته‌اند. مقاله «دیبچه

فاطمه شه‌کلاهی، کارشناس ارشد پژوهش هنر، دانشسگاه شیراز *

Email: shahkolahi.f@yahoo.com